

Datum: 08.12.2010. godine

Broj: 233-12/11

AGENCIJA ZA JAVNE NABAVKE BIH

n/r direktoru, gospođi Džiniti Fočo

Radićeva 8/V, Sarajevo

Komentar, primjedbe i amandmanski prijedlozi sa obrazloženjima na Nacrt Zakona o javnim nabavkama BiH

Poštovani, na osnovu desetogodišnjeg iskustva učešća 56 privatnih preduzeća iz kojih su članovi Udruženje građana „Tender“ u redovnim javnim nabavkama, a posebno u petogodišnjoj primjeni jedinstvenog Zakona o javnim nabavkama BiH (ZJN-a) na više od 3.500 tendera i upućenih oko 1.200 žalbi Kancelariji/Uredu za razmatranje žalbi (URŽ/KRŽ) i realizacije oko 2.300 ugovora, kao i kvalitetnijih i efikasnijih antikoruptivnih rješenja u ZJN-u Republika Srbije i Hrvatske od istih u aktuelnom, a pogotovo novopredloženom Nacrtu ZJN-a, čijom bi primjenom u praksi, ne samo po našoj, već i po procjeni mnogih upućenih u ovu problematiku iz stručne javnosti, korupciju u javnim nabavkama neminovno još značajnije unaprijedila pa bi sam smisao i svrha primjene, a time i postojanja ZJN-a u mnogome postao upitan. To se prije svega odnosi na:

- zadržavanje podignutih novčanih cenzusa u februaru 2009. godine koji su uticali na dijeljenje većih javnih nabavki i provođenje istih putem Konkurentskih zahtjeva bez javnog oglašavanja čime je broj i vrijednost javnih nabavki Otvorenim postupkom smanjen sa oko 70% na svega 30%;
- mogućnost dodatnih isporuke roba i usluga do 50% i radova do 30% od već ugovorene vrijednosti iz osnovnog ugovora putem Pregovaračkog postupka, takođe bez javne objave i to u periodu od 3 godine;
- otvaranje mogućnosti da se u tenderskim dokumentacijama predvide odredbe o promjenljivosti cijena i unošenje istih u ugovor;
- dodatno usložnjavanje procedura postupka zaštite i ukidanje sadašnje mogućnosti obeštećenja ponuđača za izgubljenu dobit, isključivo zbog namjernog nezakonitog postupanja ugovornog organa i sl.

Navedene i mnoge druge neprimjerene odredbe koje bi neminovno značajnije unaprijedile korupciju, svakako su u interesu koruptivnog lobija i pri kreiranju istih ignorisani su naši antikoruptivni prijedlozi dati na Prednacrt ZJN-a kao i kvalitetna rješenja iz zakona susjednih zemalja u kojima je inače stepen korupcije manji uz sve prisutnije evidentno zaoštavanje borbe protiv ove društvene pošasti kao i drugim zemljama tranzicije, svakako će doprinijeti da BiH još više napreduje na ljestvici najkorumpiranijih zemalja. Podsjećamo da se BiH nalazi na 99 mjestu i da je u prošloj godini svoj položaj pogoršala za 7 mjesta, kao i da je u istoj zajedno sa Ugandom od 35 istraživanih zemalja registrovan najveći raskorak između usvojenih dokumenata koji se odnose na korupciju i njihovo provođenje. Isto tako, zbog šireg normativnog otvaranja vrata korupciji, neminovno će se smanjiti broj žalbi, to će svakako davati prividno lažnu sliku o manjoj korupciji i bolje uređenom stanju u javnim nabavkama. Da bi se u javnim nabavkama u BiH učinio stvarno radikalniji iskorak i obezbijedila nužno veća transparentnost učešćem većeg broja ponuđača kao i efikasnost u provođenju samih postupaka javnih nabavki i što je najbitnije racionalnije raspolaganje javnim finansijskim sredstvima u

korisnicima budžeta i javnim preduzećima, Udruženje se zalaže za donošenje nedvosmislenih i jasnih pravila igre između ugovornih organa i ponuđača, kao i obezbjeđenje jačanja mehanizama pravne zaštite, pooštavanjem i dosljednim izricanjem novčanih kazni i obaveznim pokretanjem mjera prekršajne odgovornosti u ugovornim organima i ponuđačima od strane drugostepenog kontrolnog organa.

U okviru navedenog, Udruženje posebno ukazuje na potrebu adekvatnijeg definisanja mjesta i uloge Agencije za javne nabavke, koja je zbog površnosti i neefikasnosti u radu i djelovanju zajedno sa KRŽ/URŽ presudno doprinosila opštem javašluku i neodgovornosti a time i kontinuiranom rastu korupcije, neispoljavajući u proteklom periodu nikakvu ozbiljnu namjeru za sprečavanje i suzbijanje iste, o čemu najbolje svjedoče predlagane i dijelom primjenjene ekonomski štetne izmjene u postojećem, kao i rješenja u prošlogodišnjem neusvojenom ZJN-u i „Strategiji razvoja sistema javnih nabavki u BiH za period 2010-2015 godina“, koje je usvojilo Vijeće ministara 26. avgusta 2010. godine čiji je kreator upravo bila Agencija (više o tome na web stranici Udruženja www.tender.ba).

Ako se, pored neadekvatnih sadašnjih i predloženih novih neprimjerenih rješenja u Nacrtu, imaju u vidu ispoljene značajne slabosti u radu KRŽ/URŽ posebno u nepoštivanju odredbi ZJN-a po pitanju izricanja novčanih kazni i pokretanja postupaka disciplinskih i krivičnih odgovornosti pred nadležnim organima protiv pojedinaca u ugovornim organima koji evidentno nisu poštivali odredbe ZJN-a, kao i nepraktikovanja dodjeljivanja obeštećenja dokazano oštećenim ponuđačima u konkretnim javnim nabavkama, iako je, primjera radi u korist istih u toku 2009. godine doneseno čak 756 rješenja, onda ukupno stanje mora da zabrine sve građane a pogotovo poreske obveznike sa čijim se novcem neodgovorno raspolaže. Kreatori dokumenta se umjesto opštedruštvenog očekivanja sužavanja prostora za moguća koruptivna djelovanja u novom dokumentu i dalje uporno zalažu za stvaranje dodatnih mogućnosti koje će neminovno obezbjeđivati još veću korupciju u javnim nabavkama.

Pored nužnog kritičkog pristupa u sagledavanju i analiziranju predloženih rješenja u odredbama nacrta ZJN-a u cilju iznalaženja i sužavanja prostora za moguće koruptivne radnje, koje se isključivo odvijaju pri realizacijama potpisanih ugovora, kreatori novog dokumenta a pogotovo najodgovorniji u političkim partijama i svakako izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, morali bi imati u vidu da je taj ekonomski segment izuzetno ranjiv i pokriven samo povremenim kontrolama u ugovornim organima od strane entitetskih i državne revizije i to putem metode uzorka. Takav u suštini neodgovoran odnos države, konkretno prema kontroli trošenja budžetskih i sredstava u javnim preduzećima donošenjem restriktivnih i efikasnih samo normativnih mjera u novom ZJN-u neće biti dovoljan i zahtjevaće neminovno kadrovske jačanje entitetskih i državne revizije. Samo njihovim stručnim, odgovornim i efikasnim radom, stavljanjem pod redovnu godišnju kontrolu trošenja javnih finansijskih sredstava a time i u javnim nabavkama, obezbijediće se potrebna osnova i za uspješno djelovanje svih drugih kontrolnih i sudskih institucija. Navedenim pristupom bili bi postavljeni bez sumnje čvrsti temelji za uspostavljanje pravne države i što je presudno bitno obezbjeđivanje efikasnih mehanizama kontrole i nadzora nad odgovornim trošenjem sredstava poreskih obveznika i svih građana. Ključ za efikasno rješavanje pitanja korupcije u javnim nabavkama očito nije u rukama korumpiranih pojedinaca u ugovornim organima, već isključivo u sposobnosti i istinskoj namjeri najodgovornijim u političkoj i državnoj vlasti da organizuju sistem za uspješno i odgovorno djelovanje protiv ove društvene pošasti.

Imajući u vidu navedene nezahvalne činjenice i aktuelno koruptivno stanje u javnim nabavkama, ali i odlučnu i nepokolebljivu nadu da u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti ima dovoljno odgovornih i karakternih pojedinaca koji shvataju ozbiljnost teškog ekonomskog stanja i potrebe za odgovornijim trošenjem svake konvertibilne marke, Udruženje predlaže sljedeće konkretne amandmane na pojedine odredbe iz članova predloženog Nacrta ZJN-a sa odgovarajućim obrazloženjima, koji po našem mišljenju u potpunosti odražavaju duh Direktiva Evropske unije u ovoj

oblasti i najefikasnije rješavaju prisutne specifičnosti koje omogućuju i dovode do enormne korupcije kao naše «specijalnosti» koja svakako nije prisutna u javnim nabavkama zemalja Evropske unije, a u znatno manjoj mjeri je registrovana u zemljama tranzicije.

* * *

Član 4.

Članu 4. stav (2) se briše.

Obrazloženje: Navedeni stav treba izostaviti iz ZJN-a. Potreba za objedinjavanjem i provođenja zajedničkih javnih nabavki, treba biti isključivo stvar politike i interesa ugovornih organa. Takvo pitanje ne tretiraju ni ZJN-ovi Republika Hrvatske ni Srbije a nismo primjetili ni kod drugih zemalja. U prilog tome ide i negativno iskustvo iz sadašnje prakse ponašanja Stručnih službi zajedničkih institucija oragana BiH, koje Agencija često ističe kao pozitivan primjer, a isti to upravo najbolje demantuje. Zloupotrebljavanjem kriterija selekcije ponuđača, navođenjem roka za dostavu roba od 4 sata po dostavljenoj narudžbenici u tenderskoj dokumentaciji, faktički je onemogućeno ponuđačima van Sarajeva i okoline da učestvuju u javnoj nabavci. Navedeno je izmjenjeno zahvaljujući našoj intervenciji prema Agenciji, ali ne i zahtjev da ponuđači obavezno moraju da imaju najmanje tri maloprodajna objekta. Takvo, namjerno koncipirana javna nabavka apsolutno onemogućava sprovođenje pravedne i aktivne konkurencije, jednakog tretmana i nediskriminacije ponuđača, a ujedno obezbjeđuje i osnovu za neminovno favorizovanje isključivo velikih firmi, koje su u dosadašnjoj praksi javnih nabavki redovno u svojim ponudama nudile znatno više cijene za robe od malih i srednjih preduzeća.

Postojanje apsolutno problematičnog stava smatramo isključivo interesom lobija javnog i privatnog sektora koji imaju jasnu namjeru da putem ugradnje takve odredbe u ZJN stvore osnovu za mogući legalni monopol a time i pretpostavke za korupciju u javnim nabavkama u režiji najviše izvršne vlasti.

Član 11.

U Članu 11. predloženi tekst se briše i zamjenjuje tekstem datim u ALTERNATIVI Člana 11., s tim da se u stav (5) na kraju predloženog teksta dodaje tekst koji glasi:

«Ugovorni organ je obavezan da ponuđačma omogući korištenje prava uvida u spis odmah po dostavljenoj odluci o rezultatima postupka, a najkasnije u roku od 24 sata od navedenog dostavljanja.»

Obrazloženje: ALTERNATIVA je neuporedivo znatno prihvatljivija za ponuđača, a dopuna stava (5) je nužna zbog kratkoće roka od samo 5 dana za dostavljanje žalbe. Navedeno je neophodno kako bi se ista mogla sačiniti što sadržajnije i kvalitetnije, a takvo rješenje se nalazi i u ZJN-u Republike Srbije, jer po odredbama Zakona o upravnom postupku, na šta se poziva predlagač u traženom roku se ne može obezbijediti pribavljanje potrebnih činjenica.

Član 13. (Komisija za nabavke)

U Člana 13. Predloženi tekst ALTERNATIVA se briše.

Obrazloženje: ALTERNATIVA Člana 13. je besmislena i svaki ugovorni organ bi morao formirati Komisiju za nabavke.

Član 14.

U Članu 14. stavu (1) iznos od «50.000» zamjenjuje se iznosom od «**20.000**», a iznos «80.000» sa iznosima od «**30.000**».

Obrazloženje: Već smo napominjali veliku ekonomsku a i drugu štetnost koju je prouzrokovalo podizanje novčanih cenzusa sa 30.000 na 50.000 za nabavku robe i usluge i sa 50.000 na 80.000 za izvođenje radova. Po procjeni Udruženja i drugih odgovornih pojedinaca upućenih u problematiku javnih nabavki smatra se da je zbog podignutih navedenih cenzusa porastao i nivo korupcije za dodatnih oko 5% odnosno cca. 150 miliona KM. S obzirom na izuzetno prisutan nivo korupcije u odnosu na druge zemlje u okruženju smatramo da navedeni cenzusi moraju biti niži nego kod naših susjeda, na primjer konkretno u Republici Hrvatskoj za svaku nabavku preko 19.000 KM obavezno je provođenje Otvorenog postupka.

Član 21.

U Članu 21. tačke a) i b) se brišu.

Obrazloženje: Bezbroy je slučajeva kada ugovorni organ, a mi smatramo svjesno i sa namjerom, procjenjivao visinu nabavke ispod stvarne vrijednosti roba koje nabavlja, samo iz razloga da bi mogao manipulirati sa dobavljačima, obezbjeđujući protežiranom ponuđaču uvid u cijene iz dostavljenih ponuda kako bi isti u ponovljenom postupku to mogao koristiti. Predloženim rješenjem u navedena dva stava posebno negativno bi se odrazilo na ozbiljne i odgovorne ponuđače da uopšte učestvuju u javnoj nabavci, kao što je to i do sada često bio slučaj, iz razloga što ukupna cijena ponude istoga objektivno ne može da se uklopi u predviđeni iznos sredstava ugovornog organa za konkretnu javnu nabavku. Dakle, suština izostavljanja navedenih tačaka je sprečavanje moguće svjesne manipulacije ugovornog organa da sklapa „dilove“ sa protežiranim ponuđačem na primjer u ponovljenoj nabavci putem Pregovaračkog postupka bez objave.

Član 22.

U Članu 22. tačka b) predloženi dio teksta «3 godine» zamjeniti tekstem «**jednom godinom**» i predloženi postotak od «50%» zamjeniti postotkom od «**10%**».

Obrazloženje: Sagledavajući učešća u realizacijama potpisanih oko 2.300 ugovora, udruženje procjenjuje da u više od 90% ugovorni organi ih ne probijaju u pogledu nabavke veće količine roba od predviđenih u specifikacijama, oko 5% ugovornih organa vršilo je nabavke dopunskih sličnih roba, faktički u zamjenu za tražene u navedenim specifikacijama, a oko 5% ugovornih organa je vršilo nabavke veće količine roba od planiranih. Navedeni pokazatelji dovoljno jasno ukazuju na nepotrebnosti utvrđivanja većeg procenta od 10% za dodatne nabavke robe, usluga i radova u odnosu na planirane i ugovorene. Navedeni neprimjereni procenat od 50%, pored ostalog će otvoriti mogućnost neodgovornim pojedincima u ugovornim organima da svjesno planiraju nerealne godišnje potrebe za pojedinim robama, uslugama i radovima, a sve sa namjerom da bi se ostavio što veći prostor da u pregovorima sa dobavljačem putem “dogovorene cijene” obezbijedi nerealno trošenje javnih sredstava svakako na koruptivnim osnovama, što je posebno karakteristično u dopunskim ugovorima sa izvođačima radova. Ujedno napominjemo da navedena mogućnost u ZJN-ovima Srbije i Hrvatske iznosi 25%, ali ne i na 3 godine, i da u ZJN-u Hrvatske ta mogućnost kod nabave roba uopšte nije predviđena, pa bi postotak od 10% bio sasvim realan i značajnije bi doprinjeo suzbijanju korupcije.

Član 23.

U Članu 23. tačka b) predloženi postotak od «50%» zamjeniti postotkom od «**10%**».

U tački c) predloženi dio teksta «tri godine» zamjeniti tekstem « **1 (jedne) godine, odnosno do isteka važnosti zaključenog osnovnog ugovora**».

Obrazloženje: Isto, kao što je datu uz predloženu izmjenu u Članu 22. polazeći od stava da osnovni cilj donošenja novog ZJN-a mora da bude i efikasna borba protiv korupcije koju nerealno predloženi visoki procenti apsolutno omogućuju.

Član 24.

U tački a) predloženi postotak od «30%» zamjeniti postotkom od «**10%**».

U tački b) predloženu dužinu od «3 godine» zamjeniti «**jednom godinom odnosno do isteka važnosti zaključenog osnovnog ugovora**».

Obrazloženje: Isto, kao što je datu uz predložene izmjene u članu 22. i 23.

Član 29., Član 30. i Član 31.

Članove 29., 30. i 31. brisati.

Obrazloženje: Udruženje smatra da nisu stvoreni potrebni uslovi u društvu da bi se navedeni postupak mogao uspješno provoditi na potreban transparentan, efikasan i ekonomski racionalan način, u suštini smatramo da bi u sadašnjim uslovima pogodio daljnem jačanju korupcije. Svima nam je jasno da je BiH predaleko od Evropske unije u pogledu ozbiljnosti i odgovornosti u radu i funkcionisanju institucija, pogotovo kontrolnih.

Član 32.

U Članu 32. stav (1) predloženi dio teksta «ili nijedne prihvatljive ponude» se briše.

Obrazloženje: Dosadašnja praksa pokazuje da ugovorni organ, ako ima interes može da obezbijedi neprihvatljivost ponuda i poništavanje javne nabavke na već opisivani način, dakle putem namjerno traženja veće količine robe u odnosu na procjenjenu vrijednost nabavke ili odugovlačenjem putem žalbenog postupka do isteka roka važenja ponuda i sl..

U stavu (3) predloženi dio teksta «četiri godine» zamjeniti tekstem «**2 (dvije) godine**».

Obrazloženje: Period od dvije godine obezbjeđuje veću realnost u nabavkama roba, usluga i radova i iz mogućih razloga smanjenja ili povećanja cijena pojedinih roba na tržištu, za razliku od četverogodišnjeg perioda, koji objektivno i nepotrebno ostavlja prostor za moguće koruptivne radnje.

U stavu (4) predloženi tekst zamjeniti tekstem koji glasi:

«Okvirni sporazum se zaključuje za istu predmetnu nabavku sa svim ponuđačima koji su u svojim ponudama dali najniže cijene za tražene robe, usluge i radove, koji tehnički zadovoljavaju».

Obrazloženje: Imajući u vidu sve prisutnije negativnosti i zloupotrebe, koje nanose finansijsku štetu sredstvima ugovornih organa na način što se ukupna javna nabavka, a time i ponuda ponuđača veže za samo jednu ili eventualno dvije robne stavke sa kojima raspolaže isključivo samo jedan svakako unaprijed protežirani ponuđač, čija ponuda jedino tehnički zadovoljava i koja u aktuelnoj ili ponovljenoj nabavci putem Pregovaračkog postupka bez objave omogućuje istom podizanje cijena svih roba iz specifikacije ugovornog organa i za preko 50% od stvarnih tržišnih cijena. Pored navedene moguće zloupotrebe prisutne su i druge koje smo već spominjali kao što su davanje neprirodno niskih cijena, koje su u pravilu posljedica unaprijed dogovorenog „dila“, navođenjem u ponudi nerealnih količina roba, znajući da su potpisani ugovori u takvim slučajevima puka formalnost, što su potvrdili i monitorinzi našeg Udruženja utvrđujući nezakonita podizanja cijena za prosječno 361% u jednom ugovornom organu i to za 42 robne stavke i sl. Zaključivanjem ugovora u okviru Okvirnih sporazuma sa svim dobavljačima koji nude najniže cijene tehnički zadovoljavajuće ponude roba, usluga i radova

obezbijedila bi se bespredmetnost a time i besmislenost pomenutih mahinacija, kao i znatno veća transparentnost, efikasnost i najracionalnije raspolaganje javnim finansijskim sredstvima u javnim nabavkama, što je osnovni smisao i svrha donošenja i primjene Zakona o javnim nabavkama. Potpisivanjem ugovora sa većim brojem dobavljača znatno bi se doprinjelo uspješnom preživljavanju i opstanku mnogih privrednih subjekata u sadašnjim teškim uslovima privređivanja, a isto bi imalo i značajnu socijalnu komponentu. Navedeni suštinski i apsolutno najantikoruptivniji pristup za koji se UG „Tender“ uporno duže vrijeme zalaže i koji su u posljednju godinu - dvije dana prihvatila i tri najznačajnija ugovorna organa iz zdravstva (Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske i Klinički centar Banja Luka), koji su bili inače obuhvaćeni našim istraživanjima o zakonitosti provođenja javnih nabavki u oblasti zdravstva, potvrdila su najbolje opravdanost ovog „principa“ opredjeljujući se upravo da svaka robna stavka odnosno srodna grupa roba ima karakter LOT-a. Prihvatanjem i afirmacijom navedenog neuporedivo najefikasnijeg i najkorisnijeg načina za uspješno smanjenje korupcije, za koga Agencija na žalost do sada nije imala razumjevanje, apsolutno bi se najefikasnije spriječilo nekontrolisano manipulisanje sa nuđenjem neprivredno niskih cijena roba, usluga i radova, koje su znatno ispod tržišnih, navođenje u robnim specifikacijama stvarno potrebne količine roba ili navođenje roba koje se uopšte neće nabavljati, sve isključivo iz razloga da bi protežirani ponuđači znajući za to mogli manipulirati ili pak insistiranje na proizvodu specifičnih tehničkih karakteristika sa kojim raspolaže samo jedan od ponuđača, koji to obavezno koristi za enormno dizanje cijena svih roba u ponudi znajući da samo njegova ponuda tehnički zadovoljava uslove tražene u tenderskoj dokumentaciji itd. Pored svega isticanog primjenom navedenog postupka, značajnije bi se obezbijedila veća transparentnost, učešćem većeg broja ponuđača, kao i efikasnost u provođenju postupaka jer bi apsolutno bilo manje razloga za upućivanje žalbi čime bi se značajno i skratilo i vrijeme za okončavanje postupaka izbora i potpisivanje ugovora sa isključivo ekonomski najpovoljnijim dobavljačem.

Navedeni ključni antikoruptivni princip koga treba potpunije afirmirati i regulirati podzakonskim aktom, svakako je univerzalan i primjenljiv u svakom ugovornom organu bilo koje zemlje u svijetu, što je i opšte mišljenje najupućenijih u problematiku javnih nabavki.

U stavu (5) tačka b) podtačka 3) predloženi tekst zamjeniti tekstem koji glasi:

«3) ponude se podnose u pismenom obliku, u zatvorenim kovertama i njihov sadržaj se javno otvara po isteku roka predviđenog za dostavu ponuda;».

Obrazloženje: I sadašnja praksa potvrđuje da pojedini ugovorni organi samo formalno za dodatne nabavke roba od dobavljača traže dostavu ponuda čak i putem fax-a bez javnog otvaranja istih, što otvara prostor za apsolutno moguće manipulacije i protežiranja pojedinih ponuđača jer ostali nemaju uvida u stvarno ponuđene cijene.

U stavu (5) tačka b) podtačka 5) se briše.

Obrazloženje: Krajnje je neprihvatljivo nedozvoljavanje upućivanja žalbe i ostavljanje mogućnosti neodgovornim pojedincima u ugovornom organu da nezavisno od visine ponuđenih cijena vrši nabavku robe po vlastitoj želji, čime se apsolutno neobezbjeduje jednak tretman i pravedna konkurencija dobavljača već sasvim jasno moguća diskriminacija, što je nedospustivo a što je na žalost i u sadašnjoj praksi prisutno.

Član 35.

U Članu 35. stav (2) poslije predloženog teksta dodaje se tekst koji glasi:

«Neposredno prije objavljivanja obavještenja o nabavci ugovorni organ je obavezan dostaviti Agenciji za javne nabavke tendersku dokumentaciju na uvid i pribaviti od iste pozitivno mišljenje».

Obrazloženje: U dosadašnjoj praksi javnih nabavki zbog izvjesnih nejasnoća u pojedinim Zakonskim odredbama a neuporedivo više zbog svjesne namjere u ugovornom organu da putem neprijmerenih kriterija selekcije ponuđača i izbora ekonomski najpovoljnijih ponuda čine određene propuste, koji kasnije za posljedicu imaju zahtjeve ponuđača da im se pojasne pojedine odredbe, potom pisanje prigovora na tendersku dokumentaciju, upućivanje žalbe KRŽ/URŽ itd., što postupak čini znatno neefikasnim i dugotrajnim sa čestim ishodom poništavanja. Pored navedenog, treba imati u vidu i nove dodatne zloupotrebe ugovornih organa da podjelom javne nabavke izbjegnu javno oglašavanje i provede postupak putem Konkurentskog zahtjeva bez objave, u krajnjoj instanci na štetu sredstava ugovornog organa. Po mišljenju Udruženja, entitetskih i državne revizije i drugih upućenih u problematiku javnih nabavki smatra se da bi provođenje «preventivnog» monitoringa od strane Agencije nad tenderskom dokumentacijom ugovornih organa bila obezbijedena neuporedivo veća odgovornost a time i znatno veća transparentnost, efikasnost, pa i racionalniji odnos prema sredstvima. Ovo bi ujedno bila neuporidivo najveća korist i doprinos Agencije konkretnom neposrednom osposobljavanju odgovornih u ugovornom organu za uspješno provođenje javnih nabavki, umjesto sadašnje prakse da se na osnovu rješenja KRŽ/URŽ i brojnih pojedinačnih obraćanja ugovornih organa i ponuđača sagledava, prati i analizira stanje putem monitoringa predviđenom Pravilnikom o monitoringu postupaka javnih nabavki, od čega faktički niko nema značajnije koristi.

Član 46.

U Članu 46. stav (3) na kraju predloženog teksta tačka se zamjenjuje zarezom i dodaje se tekst koji glasi:

«s tim da ponuđači mogu dostaviti i kopije dokumenata. Ponuđač sa kojim se sklapa ugovor obavezan je dostaviti originalne ili ovjerene kopije. Ugovorni organ na pismeni zahtjev ponuđača sa kojima se ne zaključuje ugovor obavezan je izvršiti povrat originalnih ili ovjerenih dokumenata.»

Obrazloženje: Veliki broj ponuđača u toku tri mjeseca, kolika je i validnost dokumenata učestvuje na više desetina tendera, što samo za tromjesečne ovjere brojne dokumentacije dostiže iznos i do 2.000 KM, a na godišnjem nivou čak i do 8.000 KM, pa je krajnje neprimjereno i ekonomski neopravdano, pogotovo iz razloga koji bi doprinijeli učešću većeg broja ponuđača, a tu je i predložena mogućnost kažnjavanja i eliminacije istih iz daljnjeg učešća u javnim nabavkama za davanje netačnih podataka. Slična mogućnost je predviđena i u ZJN-u Republike Srbije.

U Članu 46. stav (4) u predloženom tekstu poslije riječi «pravosnažne presude» i dodati tekst koji glasi:

«ili pribavljenog relevantnog dokumenta od nadležnih kontrolnih i drugih organa».

Obrazloženje: Pored pravosnažnih presuda, mnogi kontrolni organi u svome radu kao i UG „Tender“ koji je u posljednjih godinu dana provođenjem monitoringa nad dosljednim realizacijama ugovora 6 ugovornih organa, u 5 utvrdio značajnije nepoštivanje obaveza iz ugovora po pitanju fakturisanja viših cijena od ugovorenih kao i isporučivanja sličnih roba i u nestandardnim pakovanjima ili uopšte nenabavljanje ugovorenih roba. Iz tih razloga istom ponuđaču bi neminovno trebalo onemogućiti učešće u javnoj nabavci obavezno bar kod istog ugovornog organa za period od 3 godine. Time bi se postiglo značajno odgovornije ponašanje svih ponuđača i ugovornih organa i spriječile koruptivne radnje na štetu budžetskih sredstava onemogućavanjem dodjele ugovora istima putem Konkurentskih zahtjeva bez javnog oglašavanja.

Član 53.

U Članu 53. poslije stava (1) dodati novi stav (2) koji glasi:

«Svaki ponuđač koji učestvuje u javnoj nabavci daje pisanu izjavu kojom potvrđuje da nije nudio i nije dao mito niti učestvovao u bilo kakvim nečasnim radnjama koje za cilj imaju korupciju u predmetnoj javnoj nabavci.»

Dosadasnji stav (2) postaje stav (3).

Obrazloženje: Smatramo za veoma uputno i korisno da svaki ponuđač u okviru svoje ponude obavezno da i pisanu izjavu koja bi imala pored ostalog i značajnu moralnu težinu.

Član 57.

U Članu 57. stav (4) dio predloženog teksta «U tom slučaju novčana naknada uključuje izradu tenderske dokumentacije (za papir, ispis, umnožavanje, za nosač podataka), kao i naknadu mogućih poštanskih troškova.» se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«U tom slučaju naplaćuju se samo troškovi umnožavanja dokumentacije (za papir, ispis, umnožavanje, za nosač podataka), kao i naknadu mogućih poštanskih troškova.»

Obrazloženje: Zadržavanjem riječi „izrada“ u formulaciji mnogi ugovorni organi bi zloupotrebljavali kao i do sada naplaćujući tendersku dokumentaciju od 20 do 800 KM. Primjera radi, prosjek naknade po jednoj tenderskoj dokumentaciji u 5 ugovornih organa u zdravstvu čije rad Udruženje pratilo u toku 2009. godine, iznosio je 150 KM. Pojedini ugovorni organi svjesno pribjegavaju da za tendersku dokumentaciju traže naknadu od više stotina, a registrovano je i do 800 KM iako se radi o nabavkama roba, sve sa namjerom da se smanji zainteresovanost ponuđača.

Navedeni enormno visoki troškovi naknade za tendersku dokumentaciju često odlučujuće utiču da mnogi ponuđači odustaju od učešća u istoj, smatrajući da se i iz tih razloga unaprijed zna dobavljač. Po našoj procjeni naknada ni za jednu tendersku dokumentaciju, izuzev projektne dokumentacije, ukoliko se ustupa ponuđačima ne bi smjela da bude viša od 10 KM. Svako plaćanje ugovornom organu same izrade tenderske dokumentacije, na čemu mnogi temelje utvrđivanje sadašnje cijene, krajnje je neprimjereno pa bi takva neodgovorna ponašanja obavezno trebalo sankcionisati.

U stavu (5) na kraju predloženog teksta tačka se zamjenjuje zarezom i dodaje se tekst koji glasi:

«iste, a na jedan od sljedećih načina: neposrednim ličnim uvidom, putem fax-a ili putem mail-a.»

Obrazloženje: Mnogi ugovorni organi nisu voljni da potencijalnim ponuđačima omoguće uvid u tendersku dokumentaciju putem mail-a ili fax-a insistirajući isključivo na ličnom dolasku u prostorije ugovornog organa što iste iz objektivnih razloga, a pre svega moguće velike udaljenosti npr. Mostar, Bijeljina, Banjaluka, Bihać, Trebinje, Sarajevo i dr. u mnogome odbija iste da učestvuju u javnoj nabavci. Prihvatanjem naše predložene mogućnosti za uvid u tendersku dokumentaciju, apsolutno bi se obezbijedila veća konkurencija ponuđača i samim tim mogućnost ugovornom organu uspješnijeg izbora dobavljača.

Član 58.

Udruženje smatra da je predloženi tekst stava (1) prihvatljiviji od predloženog teksta ALTERNATIVE, te iz tih razloga da predloženi tekst ALTERNATIVE potrebno je brisati.

Obrazloženje: Udruženje smatra da je ALTERNATIVA neprihvatljiva ili manje prihvatljiva za ponuđače zbog kraćeg vremena za moguće pojašnjenje.

Član 62.

U Članu 62. stav (1) predloženi dio teksta «30 (trideset)» zamjeniti tekstem «**90 (devedeset)**».

Obrazloženje: Predložena veća dužina roka je neophodna da bi se izbjegle često prisutne manipulacije ugovornih organa da kada nisu u mogućnosti da izvrše protežiranje favorizovanog ponuđača i sa istim sklope ugovor, pribejavaju svjesnom odugovlačenju da kroz žalbene postupke obezbijede potreban rok za istek važenja ponude i to redovno koriste za poništavanje javne nabavke, što drugostepeni kontrolni organ uvažava iako i iz njegovog rješenja proističe da za to nema osnove i da se postupak treba nastaviti.

Član 63.

U Članu 63. stav (5) predloženi tekst se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«Ugovorni organ je dužan da prihvati bilo koju formu garancije od ponuđača.»

Obrazloženje: Zbog najčešće prakse ugovornih organa da traže isključivo bankarsku garanciju za ozbiljnost ponude, što ponuđače pogotovo one sa kojima se neće sklopiti ugovor izlaže nepotrebnim troškovima, jer najniža cijena bankovne garancije iznosi 150 KM za minimalne iznose, pa bi se drugim vidovima garancije npr. čekom ili transferom novca na žiro-račun ugovornog organa to izbjeglo i samim time doprinjelo učešću većeg broja ponuđača.

Član 65.

U Članu 65. stavu (2) i (3) predloženi dijelovi tekstovi dati kao ALTERNATIVA se brišu.

Obrazloženje: Urduženje smatra da je u svakom ugovornom organu potrebno formirati Komisiju za javne nabavke, kako bi se iste provodile organizovanije i uspješnije.

U stavu (4) u uvodnom djelu predloženog teksta riječ «saopštava» se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«saopštavaju, a na njihov zahtjev im se omogućava i uvid u iste, slijedeći podaci:».

U stavu (4) poslije tačke c) dodoju se nove d), e) i f) koje glase:

«d) rok isporuke,

e) način plaćanja i

f) drugi elementi za koje su predviđeno vrednovanje.».

Obrazloženje: U mnogim ugovornim organima zbog onemogućavanja uvida u stvarno dostavljene dokumente, ostaju opravdane sumnje mnogih ponuđača da su oštećeni naknadnim konstatacijama od strane komisija da isti nisu dostavili pojedine dokumente, čime se svakako eliminiše ponuđač iako je isti uvjeren da je dostavio sva potrebna dokumenta i da je smišljenom naknadnom manipulacijom isključen iz postupka za mogućnost dodjele ugovora.

Član 66.

U Članu 66. stav (2) dio predloženog teksta «tehnička sposobnost predmeta nabavke» se briše.

Obrazloženje: Navedena formulacija može da u značajnoj mjeri zbunjuje ugovorne organe i ponuđače i samim time otvori mogućnost za moguće manipulacije.

Član 68.

U Članu 68. stav (1) na kraju predloženog teksta dodaje se tekst koji glasi:

«Ugovorni organ je obavezan da, na osnovu argumentovanog obrazloženja svakog od ponuđača, zatraži od najpovoljnijeg ponuđača obrazloženje opravdanosti ponuđenih cijena.»

Obrazloženje: Nuđenje neprirodno niskih cijena u ponudama, omogućuje neuporedivo najveće i najčešće koruptivne zloupotrebe i mahinacije u javnim nabavkama u BiH, koje isključivo počivaju na korupciji i apsolutno kasnije dovode do nepoštivanja odredbi potpisanog ugovora. Svi ugovorni organi

koji unaprijed uspostave «dil» sa potencijalnim dobavljačem tolerišu istom nuđenje neprirodno niskih cijena znajući da se kasnije pri realizaciji ugovora tražena roba neće uopšte nabavljati ili će putem aneksa ugovora, iako isti nije Zakonom dozvoljen, omogućiti podizanje cijene ili pak isporuku robe pod drugim nazivom i nestandardnim pakovanjem ali sa neuporedivo većom cijenom, na šta smo već ukazali konkretnim primjerom samo u jednom od niza monitoringa nad realizacijom potpisanih ugovora. Ovakvo ponašanje ugovornog organa na žalost omogućuje drugostepeni kontrolni organ KRŽ/URŽ jer se isti smatra nenadležnom za ovakve postupke, prebacujući isključivo svu odgovornost na ugovorne organe, ne uvažavajući, pri tom čak ni odredbu Zakona o upravnom postupku koji obavezuje sve drugostepene organe da prije donošenja konačne odluke moraju izvršiti provjere tačnosti navoda učesnika u postupku.

Član 69.

Član 69. se briše.

Obrazloženje: Iskustva UG Tendera govore da je primjena preferencijalnog tretmana domaćeg često služila za manipulacije neodgovornim ponuđačima u «dilovima» sa komorom koje nažalost ugovorni organ iz formalni razloga skoro uvijek tolerisao iako je bio na štetu sredstava samih ugovornih organa. U praksi se ova pogodnost zloupotrebljavala isključivo pribavljenim neregularnim potvrdama od strane Komore, svakako samo onda kada je ugovorni organ sa ponuđačem uspostavio željeni «dil». Po tome osnovu Udruženje je pokretalo i krivični postupak koji na žalost zbog neefikasnosti tužilaštava i suda ni nakon 2 godine nije okončan. U prilogu za ukidanje navedenog člana svakako ide i članstvo BiH u CEFTA.

Član 70.

U Članu 70. stav (2) predloženi tekst dat kao ALTERNATIVA se briše.

Obrazloženje: Sadržaj u ALTERNATIVI je krajnje besmislen i nevjerovatno je da se uopšte i pojavio.

Član 71.

U Članu 71. stav (2) tačka f) na kraju predloženog teksta tačka se zamjenjuje zarezom i dodaje se tekst koji glasi:

«s tim da se opravdanost istih moraju detaljnije obrazložiti.»

Obrazloženje: Navedeno iz razloga što pojedini ugovorni organi kada ne mogu izvršiti protežiranje favorizovanog ponuđača pribjegu da u odluci o poništenju javne nabavke samo navedu da to čine iz razloga koji su izvan kontrole ugovornog organa, što na žalost KRŽ uvažava, iako je svojim rješenjem obavezao ugovorni organ da nastavi postupak u skladu sa postojećom tenderskom dokumentacijom, omogućavajući čak istom ugovornom organu da nakon neopravdano poništenog Otvorenog postupka provede ponovni postupak putem Konkurentskog zahtjeva bez objave, dakle u «četiri oka» i tako uspješno ostvari zacrtani «dil» sa željenim dobavljačem. Na sceni je očito opšti javašluk u režiji drugostepenog kontrolnog organa.

Član 72.

U Članu 72. stav (2) predloženi tekst se briše i zamjenjuje teksto datim u ALTERNATIVI teksta za taj stav.

Obrazloženje: ALTERNATIVA je prihvatljivija za ponuđače zbog računanja datuma prijema odluke datumom prijema poštom.

Član 74.

U Članu 74. stav (5) se briše i zamjenjuje stavom (5) koji glasi:

«(5) Prilikom dodjele ugovora o nabavci, cijena navedena u najpovoljnijoj ponudi, kao i uslovi utvrđeni u tenderskoj dokumentaciji, ne mogu se mijenjati. Izuzetno, cijene se mogu mijenjati ako se u tenderskoj dokumentaciji predviđa odredba o promjenjivosti cijena uslijed značajnijeg poremećaja na tržištu i takva odredba se unosi u ugovor o javnoj nabavci. Smatra se da je do značajnijih poremećaja na tržištu došlo ukoliko su se proizvođačke ili uvozničke cijene promijenile namanje 5% (pet posto). Ponuđač je obavezan pribaviti pisanu saglasnost Spoljnotrgovinske komore BiH o osnovanosti primjene promjene cijena uslijed značajnijeg poremećaja na tržištu i istu dostaviti ugovornom organu uz zahtjev za izmjenu cijena.».

Obrazloženje: Znatan broj ugovornih organa u toku realizacije ugovora omogućuje ponuđačima da povećaju cijene za robe široke potrošnje, putem aneksa ugovora koji inače ZJN-om nisu dozvoljeni uvažavajući njihove dopise o nastalom tržišnom poremećaju iako za to ne postoje stvarno opravdani razlozi, što je i Udruženje «Tender» prilikom vršenja monitoringa redovno utvrđivalo, a o čemu su povremeno upoznavani Agencija, KRŽ/URŽ, Sud BiH, MUP-ovi i drugi, ali bez rezultata u pogledu sprečavanja takvih nezakonitih radnji, pa bi pribavljanje mišljenja od Spoljnotrgovinske komore BiH predstavljalo značajnu garanciju za primjereniju opravdanost i ozbiljnost primjene takve mogućnosti, po mišljenju Udruženja to bi se trebalo odnositi eventualno samo na berzanske i robe sezonskog karaktera, kao što su voće, povrće i sl. Ostavljanjem širom otvorene mogućnosti ugovornim organima da u tenderskim dokumentacijama proizvoljno tumače opravdanost o promjenljivosti cijena putem proizvoljnih «cjenovnih formula», neminovno će dovesti do enormnog podizanja cijena odmah po potpisivanju ugovora što je i sada prisutno svakako na štetu ugovornog organa, pa bi takvu odredbu trebalo obavezno izostaviti jer nad istom apsolutno se ne može uspostaviti kontrola.

Član 87.

U Članu 87. stav (1) mijenja se i glasi:

«(1) Postupci javne nabavke za dodjelu ugovora male vrijednosti provode se isključivo kao Konkurentski zahtjev za dostavu ponuda.».

U stavu (2) predloženi iznos od «50.000, 00 KM» zamjenjuje se iznosom «**20.000,00 KM**», a predloženi iznos od «80.000, 00 KM» zamjenjuje se iznosom «**30.000,00 KM**».

Stav (3) se briše.

Obrazloženje: Već smo obrazložili suštinske razloge koji neminovno ukazuju na nužnost smanjenja novčanih cenzusa u cilju uspješnijeg suzbijanja korupcije primjenom Konkurentskih zahtjeva za nabavke roba, usluga i radova.

Isto tako, Direktni sporazumi su se apsolutno pokazali kao značajan izvor nekontrolisanog trošenja javnih finansijskih sredstava a time i korupcije u mnogim ugovornim organima koji na žalost sve više pribjegavaju da koriste ovaj postupak. Najbolji primjeri za navedeno mogu se vidjeti na web stranici www.tender.ba u istraživanju koje je vršeno u zdravstvenim ustanovama u BiH gdje su pojedini ugovorni organi u toku godine koristili ovaj postupak nabavke i do 368 puta, nabavljajući i robe koje su već obuhvaćene nabavkama putem Otvorenih postupaka ali sa neuporedivo višim cijenama, što najbolje potvrđuje da je ovaj postupak ekonomski izuzetno štetan i nepotreban a isti ne primjenjuju ni druge zemlje u tranziciji kao ni Republike Srbija i Hrvatska. Ukidanjem navedenog vida nabavke korupcija bi se smanjila za oko 2%, odnosno cca. 60 miliona KM.

Član 88.

U članu 88. stav (1) u predloženom tekstu riječ «dodatno» se briše.

Obrazloženje: Riječ «dodatno» apsolutno zbunjuje i otvara mogućnost manipulacije i zato je treba izostaviti. Opravdanje da javno obavještenje bude na stranici javnih nabavki a ne i u Sl. glasniku BiH, što zahtjeva preispitavnije realnosti cijena oglašavanja.

U stavu (3) u predloženom tekstu dio teksta «Ugovorni organ može predvidjeti javno otvaranje ponuda.» se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«Ugovorni organ provodi javno otvaranje ponuda.»

Obrazloženje: Svako tajno otvaranje ponuda je izvjesan prostor za manipulacije i zloupotrebe i redovno ostavljaju sumnje učesnicima u regularnost i korektnost izbora najpovoljnijeg ponuđača.

U stavu (4) predloženi tekst ALTERNATIVA se briše.

Obrazloženje: Provođenje postupka javnih nabavki bez Komisije je besmislen i svaki ugovorni organ bi morao formirati Komisiju za nabavke. Smatramo da je svako dalje obrazloženje suvišno.

Član 89.

U Članu 89. stav (4) predloženi tekst ALTERNATIVA se briše.

Obrazloženje: ALTERNATIVA bi bila prihvatljiva samo ako bi se postupak javne nabavke javno oglašavao.

Član 90.

Član 90. se briše.

Obrazloženje: Već smo naveli razloge da za isti nema opravdanja jer se u pravilu najviše zloupotrebjavao i rijetko koji ugovorni organi je donio potreban interni pravilnik.

Član 92.

U Članu 92. stav (3) tačka e) predloženi tekst se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«uspostavljanje sistema praćenja postupaka koje provode ugovorni organi za nabavku roba, usluga i radova, u cilju otklanjanja uočenih nepravilnosti u pojedinačnim postupcima javnih nabavki na način provođenja “preventivnog” monitoringa nad tenderskom dokumentacijom ugovornog organa i davanja pozitivnog mišljenja na istu prije objavljivanja.»

Stav (3) tačke j) i k) se brišu.

Stav (3) tačka l) predloženi tekst se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«j) pokretanje prekršajnog postupka u slučajevima kada je ugrožen javni interes;»

U stavu (3) predložena tačka m) postaje tačka k).

U stavu (3) iza tačke k) dodaju se nove tačke l) i m) koje glase:

«l) vođenje Liste ugovornih organa (crna lista) koji su krsili odredbe ZJN, a na osnovu evidencija iz dokumenata nadležnih kontrolnih državnih organa. Lista se javno objavljuje na web stranici javnih nabavki;

m) vođenje Liste ponuđača (crna lista) koji su krsili odredbe ZJN, a na osnovu evidencija iz dokumenata ugovornih, kontrolnih i državnih organa. Lista se javno objavljuje na web stranici javnih nabavki.»

U stavu (8) dio predloženog teksta «Direktor Agencije i predsjedavajući Ureda za razmatranje žalbi imaju status posmatrača.» se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

«Direktor Agencije, predsjedavajući Ureda za razmatranje žalbi i jedan predstavnik iz nevladinih organizacija imaju status posmatrača.»

Obrazloženje: Već smo predhodno ukazali na nužnost provođenja «preventivnog» monitoringa nad tenderskom dokumentacijom ugovornog organa od strane Agencije neposredno prije objavljivanja istih u «Sl. glasniku BiH» i web stranici javnih nabavki. Predviđenim monitoringom najviše bi se

pomoglo upravo odgovornim i ozbiljnim ugovornim organima, potpunije bi se nadomjestile obuke i osposobljavanje «pravnik» i drugih stručnih kadrova, koje su se u do sadašnje prakse pokazale kao nekorisne, jer najveće i najčešće zloupotrebe su registrovane upravo u ugovornim organima u kojima je razne obuke o provođenju javnih nabavki u režijama Agencije i drugih institucija pohađalo i više zaposlenih. Navedeno, najbolje potvrđuje da se ne radi o nepoznavanju propisa već o njihovom svjesnom neprimjenjivanju, samo iz razloga da bi se ostvarili i zadovoljili interesi korumpiranih pojedinaca, tako da, svako trošenje javnih sredstava na obuke obučanih, pogotovo iskusnih pravnik je krajnje apsurdno, kao i formiranje tima predavača od kojih su mnogi predaleko od prakse i problema u javnim nabavkama. I ovom prilikom postavljamo otvoreno pitanje Agenciji, kako je moguće da sadašnji pojedini treneri javnih nabavki nisu u stanju da u vlastitim ugovornim organima obezbijede poštivanje odredbi ZJN-a i da se ne trude izboriti za odgovorno provođenje preporuka iz rješenja drugostepenog kontrolnog organa. Udruženje na osnovu iskustava u provođenju monitoringa nad realizacijom potpisanih ugovora kao i tenderskim dokumentacijama ugovornih organa smatra da je za uspješno provođenje “preventivnog” monitoringa neophodno 5 pravnik, za koje bi se sredstva mogla obezbijediti na račun već spominjanih bespotrebnih obuka i plaćanja raznih predavača, kao i angažovanjem već zaposlenih stručnih kadrova u Agenciji. Izdvajanje sredstava za njihov rad bilo bi zaista minoran u odnosu na stvarne rezultate posebno u blagovremenoj pomoći i osposobljavanju zaduženih pojedinaca za javne nabavke u ugovornim organima, čime bi se ujedno obezbijedila i veća efikasnost i odgovornost u ukupnim postupcima javnih nabavki. Time bi se ujedno obezbijedio nužan, suštinski zaokret u pogledu kvalitetnijeg izvršavanja sadašnje obaveze Agencije na provođenju monitoringa koja se u pravilu svodi na prikupljanje samo statističkih podataka o nepoštovanju odredbi ZJN-a u ugovornim organima, dakle bez stvarne i pravovremene pomoći istima, a i u prijedlogu Nacrta se ne nudi efikasno rješenje u tom pogledu. Zašto najodgovorniji u Agenciji uporno pružaju otpor izuzetno korisnim i konstruktivnim rješenjima koje Udruženje predlaže, a podržavaju i najodgovorniji u entitetskim i državnoj reviziji, nije potrebno posebno obrazlagati izuzev činjenice da korumpirani lobi upravo temelji svoje mahinacije na «nejasnoćama» u primjenama odredi ZJN-a, kalkulišući pri tom i sa prisutnim prepucavanjima između Agencije i URŽ/KRŽ po pitanju tumačenja i primjene propisa. Po viđenju Udruženja obe institucije, zbog ispoljenih brojnih slabosti, naročito na antikoruptivnom planu, zaslužuju značajniju kadrovsku obnovu, na što upućuje i opšta spoznaja da svijest koja je stvorila probleme, teško i sporo može da ih uspješno i rješava.

Udruženje smatra neprimjerenim da Agencija upućuje bilo kome žalbe i u slučajevima kada otkrije da je ugrožen javni interes ista bi bila obavezna da pokrene prekršajni postupak.

Ažurno vođenje «crnih lista» ugovornih organa i ponuđača na web stranici javnih nabavki imalo bi izuzetno značajan upozoravajući i preventivni karakter i uspješno bi doprinosilo podizanju nivoa opšte odgovornosti i jačanja morala učesnika u javnim nabavkama.

Osnovanost da status posmatrača sačinjava i jedan član iz nevladinog sektora smatramo krajnje opravdanim, kao što je to primjenjeno i kod formiranja Nadzornog odbora Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije u koji je takođe izabran i jedan član iz nevladinog sektora.

Član 93.

U Članu 93. predloženi tekst se briše i zamjenjuje tekstem koji glasi:

(1) «U svrhu otklanjanja nepravilnosti u postupku javne nabavke Agencija za javne nabavke obavezna je u roku od 5 dana obezbijedi ugovornom organu traženo mišljenje na usklađenost tenderske dokumentacije sa odredbama ovog zakona, o uočenim nepravilnostima i preporukama za otklanjanje uočenih nepravilnosti.

(2) **Ukoliko ugovorni organ ne postupi po preporukama Agencije za javne nabavke za otklanjanje uočenih nepravilnosti, u cilju zaštite javnog interesa, Agencija za javne nabavke će pokrenuti postupke pravne zaštite pred Uredom za razmatranje žalbi. »**

Obrazloženje: Udruženje je dovoljno ukazalo na izuzetan značaj i opravdanost provođenja «preventivnog» monitoringa nad tenderskom dokumentacijom ugovornih organa neposredno prije javnog objavljivanja iste. Svaki drugi vid naknadnog komuniciranja sa ugovornim organom kada je postupak provođenja javne nabavke već u toku ili je donesena odluka o izboru su apsolutno zaskašnjele da bi se uopšte moglo kvalitetno sanirati ispoljene neregularnosti i nezakonitosti. To bi ujedno iziskivalo krajnje nepotrebno gubljenje vremena i uzajamno maltretiranje kao što je bilo zacrtano i u Pravilniku o monitoringu postupaka javnih nabavki, koji u praksi uopšte nije zaživio niti je mogao dati bilo kakav opipljiv rezultat. Više je nego očito da je i Agencija uočila besmisao takvog «posthumnog» vršenja monitoringa, predlažući u Nacrtu ZJN-a novi dokument «Uredbu o provođenju nadzora putem obavljanja preventivno-instruktivne djelatnosti» koju bi propisalo Vijeće/Savjet ministara. Donošenje navedene Uredbe moglo bi da ima potreban smisao, svrhu i značaj ukoliko bi sadržavala detaljniju razradu postupaka preventivno-instruktivnog djelovanja Agencije na tendersku dokumentaciju ugovornog organa isključivo prije objavljivanja iste i u predviđenom roku.

Član 103.

U Članu 103. stav (2) u predloženom tekstu riječ «nije» se briše i zamjenjuje riječ «je».

Obrazloženje: U sadašnjoj praksi odnosa ugovornog organa prema stavovima i nalogima iz rješenja URŽ/KRŽ, prečesto je prisutno da ugovorni organ otkloni samo neke ali ne i sve utvrđene obaveze, ostajući u pravilu pri ranije donesenoj odluci, što neminovno zahtijeva da oštećeni ponuđač mora da se ponovo obraća žalbom ovom organu. Kontrolni drugostepeni organ umjesto da preinači odluku prvostepenog organa koji nije postupio po rješenju istoga upušta se u ponovno razmatranje i rješavanje istih problema u novoj žalbi davanjem ponovo istovjetnih preporuka ugovornom organu za otklanjanje istih nedostataka, što samo po sebi čini postupak nelogičnim, besmislenim i svakako neefikasnim jer se isti u pravilu završava poništavanjem javne nabavke iz razloga isticanja roka važnosti ponuda čak i od 90 dana, pa bi zadržavanje u navedenom stavu riječi «nije» činio i dalje postupak žaljenja neracionalnim.

Član 108.

U članu 108. stav (2) predložene tačke a) i b) se brišu i zamjenjuju tačkana a) i b) koje glase:

«a) najkasnije 10 (deset) dana prije isteka roka za podnošenje ponuda u odnosu na podatke, radnje, postupke i nečinjenja iz objavještenja,

b) najkasnije 10 (deset) dana prije isteka roka za podnošenje ponuda u odnosu na tendersku dokumentaciju,»

U stavu (2) tačka f) umjesto « 1(jedne) godine» staviti «**3 (tri) godine**».

Obrazloženje: Utvrđivanje roka od 10 dana prije podnošenja ponuda smatra se najprihvatljivijim za obe tačke iz razloga što je često u praksi zbog kratkoće vremena od 5 dana od konkretnog dana preuzimanja tenderske dokumentacije ponuđač gubio pravo na pozitivno razmatranje i rješenje žalbe isključivo zbog neblagovremenosti podnošenja prigovora. Ovim se ujedno otvara suštinsko pitanje da li državni organ, a pogotovo kontrolni treba i može da toleriše evidentne nezakonite radnje sa štetnim posljedicama po pojedinca i društvo u cjelini u ugovornom organu ne čineći ništa da ih spriječi samo iz razloga neblagovremenog prigovaranja odnosno žaljenja u roku od 5 dana.

Umjesto jedne, neophodno je utvrditi najkasniji rok od 3 ili eventualno 4 godine iz razloga što se mnogi ugovori, npr. u okviru Okvirnih sporazuma i Pregovaračkih postupaka zaključuju prema Nacrtu dokumenta na mogući period od 3 pa i 4 godine.

Član 114.

Član 114. se briše.

Obrazloženje: Krajnje je besmisleno i neprimjereno da žalitelj zahtjeva od URŽ/KRŽ donošenje odluke o poništenju cijelog postupka javne nabavke ukoliko ugovorni organ u roku od 15 dana od dana podnošenja žalbe ne dostavi dokumentaciju URŽ/KRŽ, jer isti time, kao mogući najpovoljniji ponuđač, gubi svaku mogućnost zaključivanja ugovora, pa bi takvim obraćanjem, radio u korist vlastite štete. Takvo rješenje bi imalo opravdanje, ako bi KRŽ/URŽ svojim rješenjem konstatovao da je privredni subjekt imao realne izgleda za izbor ponude i time obezbijedio mogućnost postupka za naknadu štete.

Član 118.

U Članu 118. stav (1) u predloženom tekstu poslije riječi «ugovorni organ» dodajju se riječi «ili žalitelj».

Obrazloženje: Ugovorni organ i žalitelj moraju biti dovedeni u ravnopravan položaj po pitanju pravne zaštite pred Sudom BiH.

Član 119.

U Članu 119. stav (1) u predloženom tekstu riječ «može» se zamjenjuje riječju «**obavezna je**».

U stavu (2) u predloženom tekstu riječ «može» se zamjenjuje riječju «**obavezan je**».

U članu 119. tekstovi stava (1) i (2) predloženi kao ALTERNATIVA se brišu.

Obrazloženje: Riječ «može» dosadašnjoj primjeni ZJN-u, znači da drugostepeni kontrolni organ neće pokretati disciplinske i krivične odgovornosti pred nadležnim organima pa bi ta čarobna riječ morala biti zamjenjena rječima «obavezna je», dakle i Agencija i URŽ/KRŽ da po službenoj dužnosti podnose zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka u slučaju kada je bilo povreda postupaka javne nabavke, koje predstavljaju prekršaje u smislu odredaba ZJN-a.

U stavu (3) tačka g) se briše i zamjenjuje tačkom g) koja glasi:

«g) ako ne dostavi tendersku dokumentaciju svim privrednim subjektima koji su je tražili, u skladu sa obavještenjem o javnoj nabavci ili je naplati više od stvarnih troškova umnožavanja i dostavljanja (Član 25. i Član 57.) »

U stavu (3) poslije tačke p) dodaje se nova tačka r) koja glasi:

«Ako predvidi uslove za učestvovanje i kriterije koji nisu u saglasnosti sa ovim Zakonom ili promjeni uslove i kriterije nakon javnog oglašavanja (Članovi od 45. do 52. i Član 58.) »

U stavu koji slijedi poslije stava (3) numerička oznaka stava «(2)» se zamjenjuje numeričkom oznakom «(4)» i u istom stavu dio predloženog teksta «300,00 do 3.000,00 KM» se briše i zamjenjuje tekstom koji glasi «**1.000,00 do 10.000,00 KM**».

U stavovima koji slijede poslije novonumerisanog stava (4) numeričke oznake stavova «(3)», «(4)» i «(5)» se zamjenjuju numeričkim oznakama «(5)», «(6)» i «(7)».

U novonumerisanom stavu (6) dio predloženog teksta «200,00 do 2.000,00 KM» se briše i zamjenjuje tekstom koji glasi «**500,00 do 5.000, 00 KM**».

Dodaje se novonumerisani stav (8) koji glasi:

«Ako na osnovu argumentovanog obrazloženja svakog od ponuđača ne provede postupak provjere opravdanosti ponuđenih cijena najpovoljnijeg ponuđača (Član 68.) »

Obrazloženje: Utvrđivanje odgovornosti za Članove od 45. do 52. i Član 58. je neophodno iz razloga što mnogi ugovorni organi utvrđuju neprimjerene kriterije kvalifikacije ponuđača isključivo sa ciljem da iste onemoguće i da izvrše protežiranje favorizovanog ponuđača.

Pojedini ugovorni organi ne dozvoljavaju uvid u tendersku dokumentaciju prije otkupljivanja iste, izuzev na način neposrednog ličnog uvida, što je zbog velike udaljenosti faktički nemoguće kao i određivanje neprimjereno visokih cijena naknade za iste, prevashodno iz razloga odvratanja potencijalnog dobavljača od učestvovanja. Podizanje visina novčanih kazni za odgovorna lica u ugovornom organu i ponuđaču je neophodno iz razloga potrebnog podizanja opšteg nivoa odgovornosti. Primjera radi u ZJN-u Republike Hrvatske za odgovorna lica kazne se kreću od 2.700 do 27.000, a za ugovorne organe od 13.500 do 270.000 KM, s tima da za ponuđače i odgovorne u istima kazne nisu predviđene.

Nuđenje neprirodno niskih cijena u ponudama kako smo već navodili omogućuje neuporedivo najčešće i najveće korupcije u ugovornim organima pa je njihovo eventualno neodgovorno ponašanje neophodno sankcionisati.

Član 122.

U Članu 122. naslov se briše i zamjenjuje naslovom koji glasi:

«Pravo na naknadu štete u postupku javne nabavke»

Stav (1) se briše i zamjenjuje stavom 1) koji glasi:

«(1) Ako ugovorni organ povrijedi odredbe ovoga Zakona ili podzakonskih akata, privredni subjekt ima pravo od ugovornog organa zahtijevati naknadu štete do visine potpunog njenog iznosa.»

Obrazloženje: U sadašnjem ZJN-u utvrđen je procenat obeštećenja za oštećenog ponuđača u postupku provođenja javne nabavke u iznosu od 10% vrijednosti ponude, iako u dosadašnjoj praksi URŽ/KRŽ tu mogućnost nikome nije dodjeljivao, što je u mnogome negativno uticalo na brojne ponuđače da odustanu od žaljenja za mnoge nezakonito provedene javne nabavke. Izmjena i dopuna navedenog stava je neophodna, zbog objektivne realnosti u poslovanju javnog i privatnog sektora i obezbjeđivanja veće odgovornosti kao i razloga što tu mogućnost nalaže i Građansko- pravna Konvencija o korupciji Savjeta Evrope iz 1999. godine koju je i BiH ratifikovala.

Članu 123.

U članu 123. naslov se briše i zamjenjuje naslovom koji glasi:

«Nadležnost u postupku naknade štete»

Stav (1) se briše i zamjenjuje stavom (1) koji glasi:

«Za rješavanje zahtjeva za naknadu štete nadležan je opštinski Sud prema mjestu sjedišta ugovornog organa.»

Obrazloženje: Neophodno je da svaki ponuđač, nezakonito oštećen u postupku provođenja javne nabavke, mora biti adekvatno obeštećen. Zbog moguće složenosti u dokazivanju pretrpljene štete koja pored pribavljanja brojnih materijalnih dokaza zahtijeva i vremenski period koji može itekako da utiče na efikasnost provođenja postupaka, pa je neophodno da se isti odvija pred nadležnim sudom. Time bi se ujedno otklonili sadašnji neprimjereni pritisci koji su negativno uticali na uspješan pa i zakonit rad drugostepenog kontrolnog organa po pitanju dodjeljivanja naknade evidentno oštećenim ponuđačima.

* * *

Prihvatanjem i ugradnjom ponuđenih antikoruptivnih Amandmana na 40 članova Nacrta i njihovim dosljednim provođenjem u praksi obezbijedilo bi se smanjenje korupcije u javnim nabavkama na godišnjem nivou cca. 400 miliona KM i efikasnije stavljanje pod nadzor od nadležnih institucija, čiji bi rad i postupanje na dosljednom izvršavanju utvrđenih obaveza morao biti kontinuirano praćen i analiziran od strane Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Sadašnje višestruke slabosti u funkcionisanju Agencije za javne nabavke i URŽ/KRŽ ukazuje na potrebu da nova izvršna i zakonodavna vlast trebaju da znatno kritičnije pristupe vrednovanju i ocjenjivanju rada ovih institucija, ako se zaista želi obezbijediti njihov odgovorniji i principijelniji odnos prema ugovornim organima i ponuđačima i osiguravanje dosljednog poštivanja odredbi ZJN-a.

Na osnovu dosadašnjih iskustava, Udruženje očekuje da će Amandmani naići na žestok otpor koruptivnog lobija iz javnog i privatnog sektora, koji će svoj interes kao i do sada pokušati zaštititi preko kreatora dokumenta kao i neodgovornih pojedinaca u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti.

Najveću nadu za uvažavanje predloženih antikoruptivnih rješenja Udruženje vidi u najavljuvanim izbornim obećanjima najodgovornijih predstavnika političkih partija o odlučnosti borbe protiv korupcije, što faktički predstavlja radikalni zaokret ka odgovornijem pristupu rješavanja teške ekonomske, a naročito socijalne problematike. Upravo osjećaj odgovornosti prema socijalno najugroženijim kategorijama društva, neminovno će pobuditi savjest i podići moral svih relevantnih u vrhu političke i državne vlasti, da ne dozvole donošenje normativnog akta kojim bi se godišnje gotovo legalno u privatne džepove neodgovornih i korumpiranih pojedinaca prelijevalo i do cca. 600 miliona KM. To bi bez sumnje, u sadašnje vrijeme naglašeno prisutne ekonomske krize, predstavljalo najveći zločin prema nemoćnim i osiromašenim građanima.

Konstruktivan doprinos u efikasnijem rješavanju korupcije, koja je upravo u segmentu javnih nabavki najveća i ekonomski najštetnija, Udruženje očekuje i od znatno odgovornijeg uvažavanja brojnih upozorenja, jasnih stavova i preporuka koje se upućuju BiH iz Evropske unije i njihovog uticaja na najodgovornije u političkoj zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, da se čim prije bezrezervno okrenu reformskom utiranju puta ka Evropskim integracijama. Donošenje novog antikoruptivnog Zakona zato je svakako najbolja osnova i potvrda odlučnosti opredjeljenja za jačanje pravne države na demokratskim principima i u našim specifičnim uslovima nužnog uvažavanja koncezusa u donošenju najznačajnijih odluka na državnom nivou.

Budući da sredstva poreskih obveznika i svih građana u suštini predstavljaju mogući „plijen“ u budžetima, oko koga korumpirani lobiji vode žestoke kampanje, UG „Tender“ i ukupna demokratska javnost smatraju za presudno bitno, da kreator Nacrta i najodgovorniji u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti u interesu i svoga kredibiliteta obezbijede provođenje istinske javne rasprave putem organizovanja „okruglih stolova“ i tematskih emisija na javnim servisima, gdje bi se na osnovu argumentovanih stručnih mišljenja iznašla racionalna i efikasna rješenja za donošenje kvalitetnog antikoruptivnog Zakona primjerenog stvarnim interesima i potrebama društva na planu toliko željenog poštenog provođenja javnih nabavki u BiH. Ostvarujući odgovorno i dosljedno svoje statutarne i programske obaveze na planu borbe protiv korupcije u javnim nabavkama u BiH, Udruženje „Tender“, kao nevladina organizacija u okviru potrebe veće afirmacije nevladinog sektora na planu jačanju mjesta i uloge civilnog društva u demokratizaciji ukupnih društvenih odnosa i izgradnje pravne države, stavlja se na raspolaganje sa svim iskustvenim i stručnim kapacitetima.

S poštovanjem!

Npravni odbor Udruženja građana „TENDER“

Predsjednik Zoran Dragičević, dipl.ecc